

СТАНОВИЩЕ

от Петър А. Димитров, професор, д.ф.н., Нов български университет,
ръководител на дисертационния труд
за присъждане на образователната и научна степен „доктор“
на Росица Гичева-Меймари
на тема **“Дионис Бромиос: Обреди и вярвания”**

Основният текст на труда е от 298 страници и към него като приложения има текст от 594 страници.

За да може четящият да вникне и да оцени правилно идеите, изложени и в двата текста; необходимо е да се каже, че трудът се е разположил в един дълъг пасаж от време, през което авторката е работила и доусъвършенствала както себе си, така и идеите, заложи в изложението му.

Както може да се види от Каталога на свидетелствата и коментарите, четири са областите, които интересуват изследвачката. На пръв поглед би могло да се помисли, че има препокриване на доказателствата, на които се опира постройката. Всъщност дисертантката се е погрижила да даде не само дълбочината на материала, но и изчерпателност, което е свидетелство и за съвестното ѝ отношение към материята, а така се е постигнала и аргументираност.

Затова и в основния ѝ текст методът е внимателно ориентиран към всичките четири аспекти и обяснен според наличните сведения. Основен момент е, че празникът Врумалии може да е празник, посветен на един Дионис Бромиос, “античен по произход, но засвидетелстван и в средновековни писмени извори”. Авторката сполучва още тук, като подхваща дискусия за многото писмени документи (от 6 в. пр. Хр., та чак до 14 в.), подкрепящи схващането за приемственост на антични реалии през средновековната традиция и до ден днешен.

Втори важен момент е прехождането плавно към вида празник (мистерии на старогръцки), който показва местно балканско третиране, типично още от Античността за древната тракийска религиозност . Гичева отбелязва как той е изследван и че възприема да изследва целия празник, като взима всички възможни гледни точки за обрисването на празника Дионис-Бромиос, Буенек като Бромии-Врумалии-Буенек.

На мене ми направи отлично впечатление как Гичева сред многото форми на “митопоесис” изолира фонологически и следователно - и морфемни последователности, които сами по себе си дават историческата перспектива, приемствеността и пр. Вярно е, че можем да разчитаме на малко писмени (литературни) сведения и повече на епиграфически такива, но теоретично - което тя прави без да го назовава изрично - в друго измерение, можем да постигнем необходими релевантни заключения. Тук бих споменал, че в науката тези начини за постигане на допълнителна аргументация по теоретичен път имат място. Това са т.нар. “емически” и “етически”, съответно субективни и обективни възприемания на неизбежния в много случаи, както и тук, модел на етничност, етническо самоопределяне, мревожовост и т.н.

Друго важно нещо е неотклонното следене на преобразуването на Дионис. Нека само да споменем, че Дионис на о.Крит и другаде в Минойско-микенското време, най-късно от 16 в. пр. Хр., има едно проявление, отразено в обилието от глинени плочки с линейно писмо Б с неговото име “ди-во-ну-со-йо” в генитив. Което говори за силна традиция, която не е била същата на п-ов Пелопонес, в Пилос, например. Гичева методично по своята методика допълва тези сведения.

Вмъкване на изобразителен материал е подсилило тезата. Приносът ѝ се състои в изясняване на реалиите.

Бих възразил срещу филологическите анализи, които принадлежат на немско-австрийската школа от 18-19 в. Тогава, а и през целия 20 в. – (та чак и до сега с малки изключения) етимологическият подход пречи на модерния лингвистичен анализ, за което многократно сме разговаряли с дисертантката. Да вземем Брамиос – това име е без индоевропейски корен. Всеки лингвист (а не езиковед) знае, че става дума за звукоподражателен корен, който преведено означава “бръм-ча”. Но дори и така, Гичева е постигнала доказването на празничната атмосфера на Дионисовоподобните тържества, обикновено в планината, сред гората. Да не забравяме, че всички неразбираеми думи се тълкуват през вековете поради забравата по “народен” начин, т.е. това са т.нар. “народни (т.е. неверни) етимологии”.

Това, както изтъкнах по-горе, дисертантката прави инстинктивно с редуването на Б-/В-/Б-, което за тракийския език е изключително характерният билабиален знак (графема)

за означаване на специфичното третиране на индоевропейската фонема * /b/ в тракийски.

Дисертантката схваща правилно как в контекста на културно-историческия анализ да вклини данните от езика. Това ѝ се удава без друго поради верзираността ѝ в старогръцки, средногръцки и новогръцки. Така и интерпретациите ѝ от надписите имат по-голяма тежест. Това на мене ми се струва едно похвално постижение. Тя го е изтъкнала на с. 36 на Автореферата.

И още нещо – за понятието “ходещ празник”, метафорично представяне на гражданин на демоса, изключително успешно вплетено в анализа на “шумните” Дионисовообразни празненства (мистерии), което тя заимства от професор Богданов. За всичко това – в Част Първа.

Част Втора е своеобразно (по мярката на Гичева) продължение на предното. Само че тук има по-обширно описване на празненствата с конкретни имена и реалии, което е принос за местната традиция, доколкото това “смесено” антично-съвременно представяне липсва в българската литература.

В част 3-та и 4-та дисертантката изследва и ефекта от отделянето на празничното през вековете и неговото преобразуване. На с.44-45 от Автореферата има и сумиране на резултатите. А след това дисертантката представя собствени анализи на митологични представи преминали през античното време и стигнали до нас, каквито са представата за “вселенското” яйце, за кръстосаните ленти и пр. Как последните са свързани с Буенек и други празници от съвремието ни. Тук е и коментарът за т.нар. “свещен брак”, за което вече изясних, че е твърде елегантно описание на езическа сексуалност, а не социално-матримониална практика.

Приемам изложените деветнайсет приносни момента, някои напълно оригинални, принадлежащи на дисертантката.

В заключението ще кажа, че трудът е ценен не с обема и представянето на огромен брой факти от реалиите на проявлението на Дионис през вековете (повече от три хиляди и шестстотин години практики), колкото с упоритото желание, доведено до успех, да се опишат в своята взаимосвързаност движения на общности от Крит до днешни дни.

Дисертантката се е справила в крайна сметка с една дълга и мъчителна съпоставка, с нейния труден анализ, както теоретичен, така и парадигматичен, с атакуването, макар и с присъщата ѝ мекота, на много тези, реалии, понятия, тълкувания, предразсъдъци и пр. На лице е пред нас един завършен анализ, който следва да бъде публикуван както на български език, така и в чужбина.

Препоръчвам го пред уважаемите членове на научното жури, което да присъди на дисертантката Росица Гичева-Меймари образователната и научна степен “доктор”

София, 10 май 2012 г.

С уважение:

/Петър А. Димитров, професор, д.ф.н/